



"ZAMONAVIY TA'LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI"

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

ARTISTIC INTERPRETATION OF THE IMAGES OF THE LOVER AND THE BELOVED IN THE GHAZALS OF KARIMBEK KAMIY

Mardonova Xonzoda Anvar qizi

Teacher, Secondary General Education School No. 23, Karmana District, Navoi Region

Abstract

This abstract explores the artistic interpretation of the lover (ashiq) and beloved (ma'shuqa) archetypes in the ghazals of Karimbek Kamiy. The objective of the study is to identify how romantic and spiritual emotions are articulated through these images, and how figurative devices characteristic of classical ghazal traditions function in Kamiy's poetry. The analysis focuses on the lover's posture toward the beloved, the psychological states of separation (hijran) and union (visal), the motifs of beauty and aloofness in portraying the beloved, as well as the similes (tashbih), metaphors (isti'ara), and hyperboles (mubalagha) that reveal the dynamic between these archetypes.

In this work, the lover and beloved are treated not merely as separate literary characters, but as interconnected aesthetic elements that shape the lyrical experience. The lover's plea, agony, and yearning are foregrounded through their relation to the beloved, while depictions of the beloved take on nuanced dimensions depending on the lyrical context. Examining Kamiy's ghazals through this lens illuminates the poet's mastery of classical romantic tropes and their contemporary poetic synthesis. The analysis is structured on direct poetic textual evidence and specific couplets (bayts).

Keywords

Karimbek Kamiy, ghazal, image of the lover, image of the beloved, love poetry, lyrical experience, simile, metaphor, classical poetry.

**KARIMBEK KAMIY G'AZALLARIDA OSHIQ VA MA'SHUQA
OBRAZLARINING BADIY TALQINI**

Mardonova Xonzoda Anvar qizi





Navoiy viloyati Karmana tumani 23-umumiy o'rta ta'lim maktabi oqituvchisi

Annotatsiya. Ushbu tezisda Karimbek Kamiy g‘azallarida oshiq va ma’shuqa obrazlarining badiiy talqini o‘rganiladi. Tadqiqotning maqsadi ushbu obrazlar orqali ishqiy kechinmalar qanday ifodalanishini, mumtoz g‘azal an‘analariga xos tasvir vositalari Kamiy she‘riyatida qanday vazifa bajarishini aniqlashdan iborat. Tahlilda oshiqning ma’shuqaga munosabati, hijron va visol bilan bog‘liq ruhiy holatlar, ma’shuqa tasviridagi go‘zallik va beparvolik motivlari, shuningdek, obrazlar o‘rtasidagi munosabatni ochishga xizmat qiluvchi tashbeh, istiora va mubolag‘alarga e’tibor qaratiladi.

Tezisda oshiq va ma’shuqa obrazlari g‘azalning alohida qahramonlari sifatidagina emas, balki lirik kechinmani yuzaga chiqaruvchi o‘zaro bog‘liq badiiy unsurlar sifatida ko‘rib chiqiladi. Oshiqning murojaati, iztirobi va umidi ma’shuqa obraziga munosabat orqali namoyon bo‘lishi, ma’shuqaning tasviri esa lirik vaziyatga qarab turli ma’no qirralarini kasb etishi tahlil mezonini sifatida belgilanadi. Kamiy g‘azallarini shu nuqtayi nazardan o‘rganish shoirning mumtoz ishqiy obrazlardan foydalanish mahoratini va ularga bergan badiiy talqinini aniqlashga xizmat qiladi. Tahlil aniq g‘azal matnlari va baytlarga tayangan holda olib borilishi nazarda tutiladi.

Kalit so‘zlar: Karimbek Kamiy, g‘azal, oshiq obrazi, ma’shuqa obrazi, ishqiy lirika, lirik kechinma, tashbeh, istiora, mumtoz she‘riyat.

Kirish. O‘zbek mumtoz she‘riyatida oshiq va ma’shuqa obrazlari ishq mavzusini yoritishning asosiy vositalaridan biridir. Oshiqning sog‘inchi, sadoqati, iztirobi va umidi ko‘pincha ma’shuqaga murojaat orqali ifodalanadi. Ma’shuqa esa g‘azalda tasvirlanayotgan go‘zallik timsoli bo‘lish bilan birga, lirik kechinmaning yuzaga kelishiga sabab bo‘luvchi obraz sifatida namoyon bo‘ladi. Bu ikki obrazning o‘zaro munosabatini o‘rganish g‘azal mazmunini va shoirning badiiy mahoratini tushunishga yordam beradi.

Karimbek Kamiy XIX asr oxiri va XX asr boshlaridagi o‘zbek adabiy muhiti vakillaridan biri bo‘lib, mumtoz she‘riyatning g‘azal janrida ham ijod qilgan. Shoirning



“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

adabiy merosi haqida yozilgan tadqiqotlarda uning ma’rifiy va ijtimoiy mavzulardagi asarlari bilan bir qatorda lirik ijodiga ham e’tibor qaratiladi. Kamiy g‘azallaridagi oshiq va ma’shuqa obrazlarini alohida o’rganish esa uning ishqiy mavzuni qanday badiiy vositalar orqali ifodalaganini aniqlash imkonini beradi.

Mumtoz g‘azalda oshiq va ma’shuqa munosabati ko‘pincha hijron, visol, vafo, jafo va intizorlik kabi motivlar orqali rivojlanadi. Biroq bu motivlarning mavjudligi shoirlar talqini bir xil ekanini anglatmaydi. Har bir g‘azalda obrazlarning tutgan o‘rni lirik vaziyat, murojaat ohangi va qo‘llangan tasvir vositalariga qarab aniqlanadi. Shu bois Kamiy g‘azallarini tahlil qilishda an’anaviy obrazlarni sanab o‘tish bilan cheklanmay, ularning muayyan baytdagi badiiy vazifasini ko‘rsatish zarur.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, oshiq va ma’shuqa obrazlari orqali Kamiyning lirik qahramoni qanday ruhiy holatlarni boshdan kechirishi hamda bu holatlar qanday poetik ifoda topishi yoritiladi. Xususan, oshiqning ma’shuqaga murojaati, uning vafo haqidagi tasavvuri va ayriliqqa munosabati obraz xarakterini ochishda muhimdir. Ma’shuqa tasvirida esa tashqi go‘zallik belgilaridan tashqari, uning lirik voqelikdagi mavqeyi va oshiq kechinmalariga ta’siri ham hisobga olinishi lozim.

Tezisning maqsadi — Karimbek Kamiy g‘azallarida oshiq va ma’shuqa obrazlarining badiiy talqinini aniqlash. Buning uchun tanlangan g‘azallardagi lirik vaziyat, obrazlar o‘rtasidagi munosabat, takrorlanuvchi ishqiy motivlar hamda tashbeh, istiora va mubolag‘a kabi tasvir vositalari matnga tayangan holda tahlil qilinadi.

Asosiy qism. Karimbek Kamiy g‘azallarida oshiq va ma’shuqa obrazlarini o’rganishda lirik vaziyatga e’tibor berish zarur. Bir g‘azalda ma’shuqaning husni tasvir markaziga chiqsa, boshqasida uning uzoqligi tufayli oshiqning iztirobi kuchayadi. Ayrim she’rlarda esa ma’shuqa faqat go‘zalligi bilan emas, vafo, hayo va odobi bilan ham ulug‘lanadi. Shu sababli obrazlarning badiiy talqini alohida so‘z yoki tasvir vositasiga qarab emas, baytlar orasidagi mazmuniy bog‘liqlik asosida aniqlanadi.





Quyidagi tahlil Kamiy g‘azallarining e‘lon qilingan matnlaridagi ishqiy mazmundagi namunalarga tayanadi. Unda oshiqning ruhiy holati, ma’shuqa qiyofasi, obrazlar o‘rtasidagi masofa hamda shoir qo‘llagan tashbeh va istioralarning vazifasi ko‘rib chiqiladi.

Oshiq obrazi: hijron, intizorlik va sadoqat

Kamiy g‘azallarida oshiq ko‘pincha o‘z kechinmasini ma’shuqaga bevosita murojaat orqali bildiradi. Murojaat she’rga samimiy ohang beradi: oshiq dardini bayon etish bilan birga, ma’shuqadan javob, xabar yoki marhamat kutadi. Ishq olovi va ayriliq iztirobi yonma-yon kelgan g‘azalda uning ruhiy holati tashqi voqea orqali emas, ichki kechinma orqali ochiladi. Bu o‘rinda firoq oshiqning sabrini sinovdan o‘tkazadigan lirik vaziyatdir.

Shoir visol va hijronni yorug‘lik hamda qorong‘ilik obrazlari orqali qarama-qarshi qo‘yadi. “Zohir aylab subhi vasling — hajr shomini yorut” misrasida visol subh, hijron esa shom sifatida tasvirlanadi. Tongning otishi oshiq uchun ma’shuqaga yetishish umidini, tun esa davom etayotgan ayriliqni anglatadi. Bu istiora lirik qahramonning ma’shuqadan kutayotgan narsasi uning butun ruhiy holatini o‘zgartirishini ko‘rsatadi.

Boshqa bir g‘azalda oshiq o‘zini ma’shuqa yo‘lida intizor qolgan, uning bir nazariga muhtoj kishi sifatida tasvirlaydi. Nazar kutish motivi muhim: oshiq uchun ma’shuqaning e’tibori oddiy qarash emas, iztirobiga javobdir. Ma’shuqaning uzoqligi ortgan sari uning kichik bir marhamati ham oshiq tasavvurida katta qiymat kasb etadi. Shu tariqa Kamiy lirik kechinmaning kuchini ikki obrazning mavqeyi va imkoniyatlari o‘rtasidagi tafovut orqali ifodalaydi. Oshiqning sadoqati uning ma’shuqadan yuz o‘gira olmasligida ham namoyon bo‘ladi. Jafodan shikoyat qilgan lirik qahramon ayni paytda ko‘ngil uzishning imkonsizligini tan oladi. Bu holat obrazni bir yoqlama shikoyatchi sifatida ko‘rsatmaydi: unda ozorlanish va bog‘lanib qolish tuyg‘ulari birga yashaydi. Shoirning mahorati ham shu ziddiyatni oshiq nutqining tabiiy qismiga aylantirishidadir.

Ma’shuqa obrazi: husn va axloqiy fazilatlar. Ma’shuqaning husni Kamiy g‘azallarida mumtoz she’riyatga xos obrazlar yordamida tasvirlanadi. Qoshning hilolga,



“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

yuzning oyga qiyoslanishi, ko‘z va sochning oshiq ko‘ngliga ta’siri shunday tasvirlar jumlasidandir. Biroq bu o‘xshatishlarning vazifasi faqat tashqi qiyofani bezash emas. Masalan, ma’shuqaning nigohi yoki sochi oshiqni asir etuvchi kuch sifatida talqin qilinganda, husn tasviri ikki obraz o‘rtasidagi munosabatni ham ochadi.

Ma’shuqa Kamiy she’riyatida doimo beparvo obraz sifatida berilmaydi. Bir g‘azalda shoir uning vafo, hayo, odob va yaxshi xulqini alohida ta’riflaydi. Bunday tasvirda oshiqning e’tibori tashqi go‘zallik bilan cheklanmay, ma’shuqaning insoniy fazilatlariga ham qaratiladi. Natijada uning badiiy qiyofasi boyiydi: husn va axloqiy barkamollik bir obrazda uyg‘unlashadi. Bu jihat Kamiy g‘azallaridagi ma’shuqani faqat an’anaviy go‘zallik belgilariga qarab talqin qilish yetarli emasligini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, ayrim g‘azallarda ma’shuqaning noz va istifnosi oshiqning dardini kuchaytiradi. Uning bir nazar tashlamasligi yoki oshiqni ko‘yidan uzoqlashtirishi lirik vaziyatdagi keskinlikni yuzaga keltiradi. Bunday o‘rinlarda ma’shuqa nutq orqali emas, oshiqning unga bergan bahosi va boshidan kechirgan holatlari orqali gavdalanadi. Demak, ma’shuqa obrazini tushunishda oshiqning so‘zlovchi sifatidagi mavqeyi ham hisobga olinishi kerak: o‘quvchi ma’shuqani, avvalo, uning nigohi orqali ko‘radi.

Obrazlar munosabatidagi shoh va gado tasviri

Kamiy ayrim g‘azallarida ma’shuqani shoh, oshiqni esa gado yoki qul mavqeyida tasvirlaydi. Bu obrazlar o‘rtasidagi masofa ma’shuqaning ulug‘lanishi va oshiqning unga intilishi bilan belgilanadi. Oshiqning o‘zini past tutishi shunchaki ojizlik belgisi emas; u muhabbat yo‘lida ko‘rsatiladigan sadoqat va iltijo shakli sifatida namoyon bo‘ladi. Ma’shuqaning marhamati esa shohning gadoga inoyatiga qiyoslanadi. Shoh va gado munosabati g‘azaldagi murojaat ohangini ham belgilaydi. Oshiq talabini buyruq tarzida emas, iltimos va umid shaklida ifodalaydi. Shu sababli ma’shuqaning bir og‘iz so‘zi yoki bir nazari she’r ichida katta voqeaga aylanadi. Kamiy bu an’anaviy obrazlar orqali ishqning tashqi voqealardan ko‘ra oshiq qalbida kechadigan jarayon ekanini ko‘rsatadi.





Tabiat va ruhiy holat uygʻunligi

Kamiy gʻazallarida gul, chaman, sabo va xazon kabi obrazlar oshiq bilan maʼshuqa munosabatini yoritishga xizmat qiladi. Sabo yor tomondan xabar keltirishi mumkin boʻlgan vositachi sifatida tasavvur etiladi. Gul va chaman maʼshuqa husniga qiyoslanadi yoki u bilan solishtiriladi. Xazon esa goʻzallikning zavol topishi ehtimolini eslatadi. Ushbu tasvirlar lirik kechinmani koʻrinadigan manzaralar orqali ifodalash imkonini beradi.

Masalan, oshiq saboga murojaat qilganida tabiat hodisasi sheʼrda oddiy manzara boʻlib qolmaydi: u yor bilan oshiq orasidagi uzoqlikni badiiy jihatdan bogʻlaydi. Chaman goʻzalligi maʼshuqa husni oldida ojiz koʻrsatilgan oʻrinlarda esa tashbeh maʼshuqani ulugʻlash vazifasini bajaradi. Tabiat obrazlarining maʼnosi shu tariqa ular qatnashgan lirik vaziyatga qarab oʻzgaradi.

Umuman, koʻrib chiqilgan gʻazallarda oshiq obrazi iztirob, umid va sadoqatning ifodachisi boʻlsa, maʼshuqa obrazi goʻzallik, marhamat, noz hamda ayrim sheʼrlarda axloqiy fazilatlar bilan bogʻlanadi. Ular oʻrtasidagi munosabat hijron va visol, shoh va gado, yorugʻlik va qorongʻilik kabi tasviriy qarama-qarshiliklar orqali ochiladi. Bu kuzatishlar Kamiy gʻazallarining tanlangan namunalariga tegishli; shoirning barcha gʻazallari haqida umumiy xulosa chiqarish uchun toʻliqroq matniy qiyoslash talab etiladi.

Xulosa

Karimbek Kamiy gʻazallarining tahlil qilingan namunalarida oshiq va maʼshuqa obrazlari bir-biri bilan uzviy bogʻliq holda shakllanadi. Oshiqning hijron azobi, visol umidi, intizorligi va sadoqati maʼshuqaga munosabat orqali ochiladi. Maʼshuqa esa uning kechinmalariga sabab boʻluvchi obraz sifatida tasvirlanadi: bir oʻrinda husni va nozi, boshqa oʻrinda vafo, hayo va odobi bilan ajralib turadi.

Shoir bu munosabatni ifodalashda mumtoz gʻazalga xos tasvirlardan foydalanadi. Visolning tongga, hijronning tunga qiyoslanishi oshiq ruhiyatidagi umid va iztirobni yaqqol koʻrsatadi. Shoh va gado obrazlari esa maʼshuqaning lirik olamdagi yuksak



“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

mavqeyi hamda oshiqning unga intilishini ifodalaydi. Sabo, gul, chaman va xazon kabi obrazlar ishqiy kechinmani tabiat manzaralari bilan bog‘laydi.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, Kamiy g‘azallarida ma’shuqa qiyofasi faqat tashqi go‘zallik belgilari bilan cheklanmaydi. Uning axloqiy fazilatlarini ta’riflangan o‘rinlar obraz talqinini boyitadi. Oshiq obrazi ham faqat jafodan shikoyat qiluvchi lirik qahramon emas: uning nutqida iztirob bilan birga umid va sadoqat saqlanadi.

Demak, Kamiy ishqiy g‘azallarining badiiy xususiyatlarini oshiq va ma’shuqa obrazlari o‘rtasidagi munosabat, lirik vaziyat va tasvir vositalarining vazifasi asosida ochish mumkin. Mazkur xulosalar tezisda tahlil qilingan g‘azal namunalariga taalluqlidir. Shoirning ishqiy lirikasidagi obrazlar talqinini yanada to‘liq yoritish uchun uning g‘azallarini nashr variantlari bilan qiyoslab, kengroq matniy tahlil qilish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kamiy, Karimbek. *Dilni obod aylangiz...* Toshkent: Ma’naviyat, 1998. 160 b. ([Axborot Kutubxona Markazi \(AKM\)](#))
2. Oltinbek, O. *Karimbek Kamiy — milliy uyg‘onish shoiri*. Toshkent: Muharrir, 2018. ([tsuull.uz](#))
3. Qosimov, B., Yusupov, Sh., Dolimov, U., Rizayev, Sh., Ahmedov, S. *Milliy uyg‘onish davri o‘zbek adabiyoti*. Toshkent: Ma’naviyat, 2004. ([ziyouz.uz](#))
4. Oltinbek, O. “Karimbek Kamiy”. *Milliy uyg‘onish davri o‘zbek adabiyoti* turkumidagi maqola. ([ziyouz.uz](#))
5. Kamiy, Karimbek. “G‘azallar”. *Ziyouz elektron kutubxonasi*. Tezisda tahlil qilingan g‘azallarining elektron matni. ([n.ziyouz.com](#))